
Recenzovaný článek

Koncepty hybridního válčení a Armáda České republiky

Concepts of the hybrid warfare and the Czech Armed Forces

Martin Havlík

Abstrakt: Cílem tohoto přehledového článku je stručně popsat vývojové trendy v koncepčním pojetí fenoménu hybridního válčení a pokusit se o základní komparaci klíčových vlastností dvaceti významných konceptů s důrazem na vybrané západní, ruské a čínské teoretické koncepty. Podstatná část článku se dále věnuje bližší charakterizaci hybridního válčení se záměrem objasnit možný vztah tohoto typu válčení k aktivitám Armády České republiky. V souvislosti s významem hybridního válčení a hybridních hrozeb je článek doplněn o podstatná doporučení, které by měla Česká republika a Armáda České republiky reflektovat. Obsahový důraz i uvedené argumenty potvrzují, že nahlízet na fenomén hybridního působení a válčení jako na novum je velmi diskutabilní. Spíše než o nový koncept válčení, jde o nově akcentovaný termín „hybridní“ popisující dlouhodobě známé kombinace používaných nástrojů moci.

Abstract: The goal of this review article is to briefly describe the development trends in the conceptualization of the phenomenon of hybrid warfare and to try a basic comparison of the key features of twenty important concepts with emphasis on selected Western, Russian and Chinese theoretical concepts. A substantial part of the article also deals with a closer characterization of hybrid warfare with the intention of clarifying the possible relationship of this type of warfare to the activities of the Czech Armed Forces. In connection with the importance of hybrid warfare and hybrid threats, the article is supplemented with essential recommendations that the Czech Republic and the Czech Armed Forces should reflect. The emphasis on content and the above arguments confirm that looking at the phenomenon of hybrid action and warfare as a novelty is very debatable. Rather than a new concept of warfare, it is a newly accentuated term “hybrid” describing long-known combinations of power tools used.

Klíčová slova: Bezpečnost; hybrid; konflikt; válčení; trendy.

Keywords: Security; Hybrid; Conflict; Warfare; Trends.

ÚVOD

Výběr tématu koresponduje s dlouhodobým zájmem autora o problematiku moderních podob válčení, kdy v posledních letech je v bezpečnostní komunitě stále více akcentovaný fenomén hybridního válčení. Přestože kombinace požívaných nástrojů moci ve válčení není s ohledem na historický exkurz ničím novým, dochází v posledních dekáдах ke změně strukturální proporcionality používaných nástrojů a prostředků. Cílem je stručně popsat vývojové trendy v hybridním válčení a objasnit možný vztah tohoto typu válčení k aktivitám Armády České republiky (AČR). Ambicí není provést zevrubné analýzy existujících konceptů hybridního válčení či jejich detailní vzájemnou komparaci, ale poukázat na komplexnost, širokost i problematičnost tématu a v určitém pohledu rovněž na jeho obsahový paradox. Při zpracování bude využita obsahová analýza vybraných zdrojů a částečně také komparace ve vztahu k hlavním atributům konvenční a hybridní války, a to s následným zaujetím vlastního stanoviska.

Na úvod je vhodné zmínit také limitující podmínky a základní východiska, jež reálně omezují hloubku interpretovaných faktů a argumentů. Jde především o celkový rozsah a předem definovaný strukturální rámec přehledového článku, které omezují obsahovou zevrubnost, včetně hloubky provedených rozborů vztahujících se k hlavním argumentům a ukazatelům. Mimo uvedené omezení je nutné brát v potaz citlivost samotného tématu ve vztahu k unikátním vojenským schopnostem AČR i dalších relevantních subjektů (zejména zpravodajských), a také související ochranu relevantních utajovaných informací.

1 HYBRIDNÍ VÁLKA, VÁLČENÍ, HROZBA, PŮSOBNÉ – DEFINICE

V rámci široké bezpečnostní komunity napříč globálním světem neexistuje uniformní definice hybridní války, hybridního válčení, hybridní hrozby či hybridního působení, která by byla závazně používána v prostředí České republiky. Rozdílnost jednotlivých definic závisí na způsobu použití, afilace na konkrétního státního aktéra či zvolený referenční objekt. Přesto však lze uvést některé důležité definice rezonující zejména v prostředí České republiky a NATO, které jsou s ohledem na členství České republiky v alianci našemu prostředí logicky nejbližší. Výběr níže uvedených definic je pouze ilustrativní a každý ze souvisejících teoretických konceptů hybridního válčení je při formulaci definic odlišný.

Nejrozšířenější definici současné podoby hybridního válčení popisuje Frank HOFFMAN následovně: „*Hybridní válka zahrnuje různé prvky válčení, včetně konvenčních kapacit, nekonvenční taktiky a formací, terorismu, bezhlavého násilí a kriminality*“.¹

Americká Army Doctrine Publication (ADP) 3-0 Operations operuje s termínem „hybridní hrozba“, který je definován jako: „*Různorodá a dynamická kombinace konvenčních*

¹ HOFFMAN, Frank G. *Conflict in the 21. Century: The Rise of Hybrid Wars* (Arlington: Potomac Institute for Policy Studies, 2007), Str. 9., 29.

*a nekonvenčních sil, teroristů a kriminálních živlů, jednajících ve shodě s cílem dosáhnout synergického efektu“ (v anglickém originále „A hybrid threat is the diverse and dynamic combination of regular forces, irregular forces, terrorists, or criminal elements acting in concert to achieve mutually benefitting effects“).*²

Podle NATO je pod pojmem hybridní hrozba zahrnuto široké spektrum otevřených a skrytých vojenských, polovojenských a civilních nástrojů, které jsou součástí vysoce integrovaného designu. Terminologický slovník NATO AAP-06 - Edition 2020 (NATO Glossary of Terms and Definitions – English and French) definuje hybridní hrozbu jako „*typ hrozby kombinující konvenční, nepravidelné a asymetrické aktivity v daném čase a prostoru*“ (v anglickém originále „*A type of threat that combines conventional, irregular and asymmetric activities in time and space*“).

³

Připravovaná národní strategie pro čelení hybridnímu působení popisuje hybridní působení jako kombinaci skryté i zjevné činnosti státních či nestátních aktérů namířených proti zranitelným prvkům demokratického státu a společnosti. Hybridní působení využívá i legálních a legitimních nástrojů k dosažení nepřátelských cílů a působí proti zájmům České republiky. Původci hybridního působení využívají politické, diplomatické, informační, vojenské, ekonomické, finanční, zpravodajské a další nástroje s cílem narušit chod demokratických institucí, procesy právního státu a veřejný pořádek. Rychlost, rozsah a intenzita hybridního působení se zvyšuje, a to i v důsledku rozvoje nových technologií.

⁴

2 VÝVOJOVÉ TRENDY V HYBRIDNÍM VÁLČENÍ

Po teroristických útocích z 11. září 2001 se strategické možnosti i schopnosti západní společnosti v moderní válce začaly poměrně zásadně měnit. V konfliktech v posledních dekáдах začaly stále více dominovat vzorce a atributy nových válek, kde především státy s poměrně křehkou státností postupně ztrácely jakýkoliv monopol na použití vojenské síly. Nelze však tvrdit, že se konvenční pravidelné války vytratily, ale pouze se určitým

² Army Doctrine Publication ADP 3-0 Operations (2019). Headquarters Department of the Army Washington. [online]. 2019. [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: https://fas.org/irp/doddir/army/adp3_0.pdf

³ NATO AAP-06 - Edition 2020 (NATO Glossary of Terms and Definitions – English and French). Str. 64. [online]. 2020. [cit. 2021-01-20]. Dostupné z: <https://1url.cz/nzYGI>

⁴ Draft Národní strategii pro čelení hybridnímu působení, který je zpracován ze strany SOPS MO. Vytvoření této strategie bylo zadáno Auditem národní bezpečnosti v roce 2016.

způsobem transformovaly do více charakteristické podoby takzvané hybridní války.^{5,6} V této spojitosti můžeme za hybridní považovat v nejširším pojetí téměř jakoukoliv kombinaci nástrojů moci zainteresovaných stran (aktérů). Atribuce souvisejících jevů a jejich vztažení ke konkrétním aktérům je však v poslední době často problematické, především v případě využívání kybernetického prostoru a informačních operací.

Nové uspořádání státu a jím využívaných nástrojů moci určených k posilování vlastních zájmů se v posledních letech točí kolem takzvaného hybridního pravidla - tj. expanzivnější podoby formace státu, jenž pracuje s využitím privatizace některých původně čistě státních činností k posílení státní moci. Tento přístup vrhá nové světlo na vyvíjející se vztahy mezi veřejným a soukromým sektorem a determinuje měnící se povahu moci a politických autorit v 21. století.⁷

Zejména v posledních dvou dekadách je v rámci bezpečnostní komunity stále intenzivněji diskutována nová perspektiva pochopení fenoménu války. V tomto kontextu se začaly objevovat nové koncepty hybridního válčení, z nichž poměrně významný definoval původně HOFFMAN a MATTIS (v roce 2005)⁸, kteří popsali hybridní válku jako nový jev s potenciálem stát se novým standardem. Tento přístup je však mnoha experty kritizován s tím, že podstatné cíle, důvody (politické pozadí), principy a východiska pro vedení války zůstávají i nadále stejné, jen se mění charakter použitých prostředků (nástrojů).⁹ Provést všezahrnující komparaci jednotlivých konceptů vztažených k problematice hybridního válčení by zdaleka přesahoval vymezený rámec a není to ani ambicí. Stěžejní koncepty hybridního válčení (např. podle HOFFMANA) jsou bezpečnostními experty i akademickými pracovníky velmi často konfrontovány se známými koncepty válčení, a to například s konceptem Kodaňské školy¹⁰ rozšiřující vymezení referenčních objektů, souvisejících sektorů (dimenzí) vnímajících také nevojenské hrozby a nestátní aktéry,¹¹ či s pojetím

5 MUELLER, Philipp E.M. *Western Strategic Options in Hybrid Wars - Strategic Room for Manoeuvre in the 21st Century*. 2011, VDM Verlag Dr. Müller. ISBN 3639378741. Str. 0 – 156.

6 Termín hybridní válka či hybridní válčení je v bezpečnostní oblasti dále doplňován o pojmy jako hybridní hrozba (Hybrid Threat), hybridní boj (Hybrid Fighting), hybridní operace (Hybrid Operation), hybridní taktiky (Hybrid Tactics), hybridní protipatření (Hybrid Counter Tactics) apod. Hybridní válčení je principiálně odlišné (nicméně velmi hraničící a často prolínající či kombinující) od dalších známých typů vedení boje, válčení a souvisejících aktivit. Zde stojí za zmínku zejména pravidelná (konvenční) válka, asymetrická válka, neregulérní válka, sabotáž, agitace, nepřátelská propaganda, civilní válka, hnutí odporu, terorismus atd. Více viz SCHRÖFL, Josef, RAJAE, Bahram M., MUHR, Dieter (eds.). *Hybrid and Cyber War as Consequences of the Asymmetry – A Comprehensive Approach Answering Hybrid Actors and Activities in Cyberspace*. 2011, Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main. ISBN 978-3-631-60285-0. Str. 0 – 249.

7 SHELLEY, Hurt. *Hybrid Rule and State Formation - Public-Private Power in the 21st Century*. 2015, Taylor & Francis Ltd. ISBN (EAN) 9781138799110. Str. 0 – 258.

8 HOFFMAN, G. Frank, MATTIS, N. James. *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*. Proceedings, Vol. 131, No. 11, 2005. ISSN 0041-798X. Str. 18 – 19.

9 ŽILINČÍK, Samuel, PIKNER, Ivo. *Clausewitz and Hybrid War*. Economics and Management, 2017, č. 1. ISSN 1802-3975. [online]. 2017. [cit. 2020-10-09]. Dostupné z: <https://1url.cz/szRM6>

10 BUZAN, Barry, HANSEN, Lene. *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Press. [online]. 2012. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://1url.cz/szRMx>

11 EMMERS, Ralf. „Securitization“ in Alan Collins (Ed.), *Contemporary security studies*. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2013. ISBN 9780199694778. Str. 131 – 144.

války podle CLAUSEWITZE, který tvrdí, že *válka je pokračováním politiky, jen jinými prostředky a způsoby*.¹²

Byl-li v tomto krátkém historickém exkurzu zmíněn koncept podle HOFFMANA, je nutné poukázat na existenci celé další řada významných či méně významných konceptů hybridního válčení. Nejde jen o tzv. „západní koncepty“ (HOFFMAN, WILLIAMSON a MANSOOR¹³, FRIDMAN¹⁴, 4GW ~ Fourth generation warfare¹⁵ a další), ale také například o související ruské koncepty reprezentované DUGINEM, PANARINEM, CHEKINOVEM, BOGDANOVEM či GERASIMOVEM¹⁶ nebo o čínské koncepty, které prezentoval LI-ANG a XIANGSUI.¹⁷

Vývoj konceptů spojených s problematikou hybridního válčení byl významným způsobem determinován konfliktem mezi Hizballáhem a Izraelem v Libanonu (2006), Rusko-gruzínským střetem (2008), anexí Ruské federace na Ukrajině (v roce 2014)¹⁸ a dalšími, kdy se hybridní válka jako nový fenomén ve svém slova smyslu více rozšířil do bezpečnostního prostředí Evropy, České republiky a rezortu Ministerstva obrany nevyjímaje. V tomto kontextu byla problematika hybridních hrozeb zakotvena v roce 2016 také do příslušného *Auditů národní bezpečnosti*¹⁹, ze kterého vyplývá pro Ministerstvo obrany, a potažmo také pro jeho podřízené organizační celky povinnost se těmito hrozbami zabývat.

3 KOMPARACE VÝZNAMNÝCH KONCEPTŮ HYBRIDNÍHO VÁLČENÍ

Pro komparaci významných (vybraných) konceptů hybridního válčení byla s ohledem na přehlednost zvolena forma tabulek, které průkazně demonstrují významné vlastnosti

¹² IKLE, Fred C. *The Modern Context*. In: Lord Carnes; Frank R. Barnett. *Political Warfare and Psychological Operations: Rethinking the US Approach*, 1989. [online]. National Strategy Information Center: New York. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://bit.ly/2J2UawG>

¹³ WILLIAMSON, Murray, MANSOOR, Peter R. *Hybrid Warfare – Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*. Cambridge University Press, New York, 2012. ISBN 978-1-107-02608-7. Str. 1 – 307.

¹⁴ FRIDMAN, Ofer. *Russian 'Hybrid Warfare' – Resurgence And Politicisation*. United Kingdom, London, 2018, C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd. ISBN 978184904881. Str. 1 – 237.

¹⁵ LIND, William, et al., *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*. *Marine Corps Gazette* (October 1989). Str. 22 – 26.

¹⁶ FRIDMAN, ref. 10.

¹⁷ JORDAN, Larry R. *Hybrid War: Is the U.S. Army Ready for the Face of 21st Century Warfare?* The War College Series. Kansas, Fort Leavenworth, 2008. A thesis presented to the Faculty of the U.S. Army Command and General Staff College. Str. 11 – 16.

¹⁸ KŘÍŽ, Zdeněk, SHEVCHUK, Zinaida, ŠTEVKOV, Peter. *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*. Výzkumně prezentační projekt Jagello 2000 realizovaný ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a se Zastoupením Evropské komise v České republice. Pro Informační centrum o NATO vydalo Jagello 2000, Praha – Ostrava, 2015.

¹⁹ Vláda České republiky. *Audit národní bezpečnosti*. [online]. 2016. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/audit-narodni-bezpecnosti-151410/>

jednotlivých teorií. Výběr hlavních vlastností a následně také společných regionálních či chceme-li národních znaků všech výše popisovaných konceptů a jejich význam nebyl nijak expertně objektivizován a jde o pohled zpracovatele, nicméně pro potřeby a ambice tohoto přehledové článku je toto plně postačující. První tabulka poskytuje pohled na vybrané teoretické koncepty rozšířené především v USA a obecně západní společnosti. Jak je patrné z obsahové analýzy jednotlivých teorií, je společným znakem to, že „západní“ koncepty vždy reflektují v případě hybridního válčení přítomnost regulérních vojenských sil (alespoň v nějaké omezené míře). Postupem času nabírá stále více na významu vliv moderních technologií, a především informační nástroje. Přístup USA začal reflektovat význam a existenci nestátních aktérů, kteří v kontextu teoretického konceptu podle kodažské školy vystupují do popředí.

Tabulka č. 1: Souhrn významných vlastností jednotlivých „západních“ konceptů hybridního válčení

Koncept		Významné vlastnosti jednotlivých konceptů	Společné "západní" znaky
USA + přístupy západní společnosti	HOFFMAN	akceptování významu a existence státních i nestátních aktérů	Vždy je reflektována vojenská složka válčení. Postupně narůstá význam a zapojení nestátních aktérů. Do popředí se v posledních letech dostává význam moderních technologií a informací.
		kombinace konvenčních, neregulérních, teroristických i kriminálních aktivit	
		vždy hrají důležitou roli regulérní vojenské síly	
	WALKER	hybridní válčení je průnikem speciálních a konvenčních operací	
		vždy hrají důležitou roli regulérní vojenské síly	
	SIMSON	růst významu civilních elementů a nástrojů	
		růst významu mezistátních elementů a nástrojů	
	WILLIAMSON MANSOOR	kombinace nástrojů je od pradávna součástí válčení	
		za hybridní lze označit téměř všechny konflikty současnosti	
		kombinace regulérních i neregulérních sil	
	JORDAN	je popíráno historické zasazení	
		zdůrazněno, že jde o nový fenomén válčení	
		kombinace tradičních, nepravidelných, katastrofických i rozvratných taktik a technik	
	FULLER	kombinace fyzické, mentální a morální domény	
		růst významu nevojenských nástrojů a metod válčení	
	FRIDMAN	politizace fenoménu hybridního válčení	
		rozdílné pojetí a náhledu na hybridní války mezi Ruskou federací a "západem"	
		růst významu politických nástrojů jako součástí hybridní války	
	PATRICK	přibližuje historické konotace	
		růst významu vlivového působení a strategické komunikace	
		růst významu ekonomických nástrojů moci	
	KILCULLEN	kombinace nových aktérů	
		využívání a kombinace moderních technologií a způsobů válčení	
		kombinace vojenských i nevojenských aktivit	
	LASICA	růst významu strategické komunikace	
		růst významu informačních kampaní	
		zaměřeno na taktickou, operační i strategickou úroveň	
	IIS	kombinace vojenských i nevojenských nástrojů integrovaných do kampaní	
		růst významu ekonomických a diplomatických nástrojů moci	
		růst významu informačních a kybernetických nástrojů moci	

Druhá tabulka průkazně shrnuje vybrané teoretické koncepty rozšířené především v Ruské federaci, potažmo v bývalém SSSR (Svaz sovětských socialistických republik). Po provedení obsahových analýz jednotlivých teoretických konceptů jsou patrné společné znaky reprezentované zejména narůstajícím významem manipulace elit (často politických), kde jsou stále více patrné a intenzivnější komponenty informačního válčení. Ruské koncepty explicitně nevyžadují přítomnost regulérních vojenských sil a s tím spojených vojenských nástrojů. Důraz je kladem na socio-kulturní kontext, národní jednotu a historické konotace.

Tabulka č. 2: Souhrn významných vlastností jednotlivých ruských konceptů hybridního válčení

Koncept		Významné vlastnosti jednotlivých konceptů	Společné národní znaky
Ruská federace (dříve SSSR - Svaz sovětských socialistických republik)	MISSNER (The Theory of Subversion-War)	důležité je ovlivnění mysli populace	Narůstající manipulace významných elit. Minimalizace používání vojenských nástrojů. Základním komponentem je informační válčení. Významná je existence separatismu a socio-kulturního kontextu. Není nutná přítomnost vojenských aktivit.
		zaměření na vědomí, morálku, sociální vztahy, ekonomiku a politiku	
		růst významu propagandy	
		důležitá je psychologická dimenze válčení	
	DUGIN (Net-Centric War)	význam mají ruské socio-kulturní charakteristiky	
		akcentována je přetrvávající historická agrese "západu" (USA)	
		schopnost geograficky rozptýlit bojové síly k dosažení záměrů	
		narůstající význam informační dimenze	
	PANARIN (Information War)	rozhodující roli má informační dimenze (pak politická, diplomatická a ekonomická)	
		významná je kontrola veřejného mínění	
		růst manipulace s informacemi (šíření dezinformací)	
		významné je ovlivňování politických elit, které rozhodují	
	GERASIMOV	stírají se hranice mezi válkou a mírem	
		obviňování "západu" z vedení hybridní války vůči Ruské federaci	
		narůstající význam nevojenských nástrojů (politických, informačních, ekonomických)	
		nevojenské nástroje hrají významnou roli ve všech fázích konfliktu	
	CHERIMOV BOGDANOV (New Generation War)	současné války jsou novým fenoménem	
		všechny konflikty v 19.-21. století byly rozdílné	
		rostoucí snaha o minimalizaci obětí i materiálních škod	
		bez nasazení regulérních sil není možné zvítězit v současných konfliktech	

Třetí tabulka demonstruje souhrnný pohled na vybrané teoretické koncepty pocházející z Číny (nově pak z ČLR – Čínská lidová republika). Společným národním znakem čínských teorií popisujících hybridní válčení je zejména dlouhodobý význam nevojenských nástrojů moci demonstrovaných především prvky psychologických operací a propagandy. Tak jak bylo zmíněno výše u ruských konceptů, tak i čínské teorie nevyžadují ve všech svých podobách nutně přítomnost vojenské složky či výhradně vojenských nástrojů. Význam nevojenských nástrojů moci postupem času narůstá a determinuje celkové podoby čínského pohledu na hybridní válčení.

Tabulka č. 3: Souhrn významných vlastností jednotlivých čínských konceptů hybridního válčení

Koncept		Významné vlastnosti jednotlivých konceptů	Společné národní znaky
Čína (ČLR - Čínská lidová republika)	SUN TZU	kombinace přímých a nepřímých útoků	Narůstající význam nevojenských nástrojů (psychologických operací a propagandy). Konflikt nemusí ve většině případů obsahovat vojenskou složku a nástroje.
		snaha o dosažení vítězství bez boje	
		růst významu nevojenských nástrojů (lest, špionáž, manipulace)	
	MAO CE-TUNG	partyzánský boj jako součást regulérních sil	
		narůst využívání propagandy	
		zapojení společnosti do podpory partyzánů	
	Three Warfares	dlouho trvající a vyčerpávající konflikty	
		růst významu psychologické válčení	
		ovlivňování médií a veřejného mínění	
		právní ovlivňování konceptů a strategií	
		důležitost propagandy a utajených operací	
		informační zbraně	
	Unrestricted War	získávání vlivu použitím "soft" nástrojů moci	
		kombinace vojenských a nevojenských forem	
		nevojenské nástroje zaměřené na slabá místa nepřítele	
		význam moderních technologií a informací	
		multidoménová koordinace	
		forma boje vojenská, polovojenská nebo nevojenská	

Hlavní členění významných přístupů a konceptů hybridního působení můžeme v zásadě klasifikovat dle několika kritérií. V prvním případě můžeme kategorie rozdělit na historické reprezentované koncepty podle CLUSEWITZE, SUN TZU, MAO CE-TUNGA apod., a na klasické moderní, které jsou reprezentovány například HOFFMANEM, PANARINEM, DUGINEM a mnohými dalšími. Další členění může být založeno na příslušnosti k politické zájmové skupině, kde přístupy a koncepty můžeme v zásadě klasifikovat na „západní“ (např. HOFFMAN, WILLIAMSON a MANSOOR, FRIDMAN atd.), „ruské“ (např. DUGIN, PANARIN, CHEKINOV, BOGDANOV či GERASIMOV) a „čínské“ (např. LIANG a XI-ANGSUI). Mezi zásadní rozdíly můžeme považovat to, že „západní“ koncepty vždy reflektují existenci vojenské složky, zatímco koncepty pocházející od ruských a čínských expertů vojenskou složku v rámci hybridního působení striktně nevyžadují nebo tuto složku alespoň potlačují. Tzv. „ruské“ a „čínské“ koncepty akcentují vliv a význam informačního válčení, manipulace a propagandy, a to na úkol klasických konvenčních způsobů válčení. Všechny koncepty (historické či současné) reflektují v hybridním kontextu kombinaci širšího spektra nástrojů moci. S ohledem na dynamický vývoj bezpečnostního prostředí se proporcionalita jednotlivých nástrojů moci ve svém kombinovaném použití bude lišit (někdy i zásadně), a to s ohledem na prosazení konkrétních zájmů, zdrojové možnosti a aktuální situaci.

4 PŘÍSTUP NATO K PROBLEMATICE HYBRIDNÍHO VÁLČENÍ

Hybridní působení a útoky jsou často zaměřeny na nejslabší článek nebo spojecké národy se specifickou zranitelností. V posledních letech NATO učinilo určité kroky pro boj proti těmto hrozbám. V roce 2010 byl iniciován vznik významného koncepčního dokumentu pod názvem *Military Contribution to Countering Hybrid Threats (MCCHT)*. Odpovědným orgánem tvorby tohoto dokumentu bylo ACT (Allied Command Transformation), které provedlo podrobnou analýzu bezpečnostního prostředí, vytvořilo a v srpnu 2010 publikovalo první návrh koncepce zabývající se řadou problémů a bezpečnostních výzev, které mohou ovlivnit existenci NATO i širšího mezinárodního společenství v průběhu nastávajících dvou desetiletí. Představitelé NATO očekávali, že nová operační koncepce *Military Contribution to Countering Hybrid Threats* bude znamenat výrazný posun a přínos v boji proti hybridním hrozbám, což se však v podstatě a v praktické rovině nestalo.²⁰ Na tuto významnou koncepci dále navazoval v roce 2010 dokument *New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats*²¹ a dále dokument *NATO Information Operations Reference Book*²².

V roce 2016 spojenci uznali kyberprostor jako další operační doménu. V roce 2018 byly vytvořeny specifické týmy Counter Hybrid Support Teams (CHST), které spojencům poskytují pomoc v míru. V listopadu 2019 schválilo NATO zprávu o posílení reakce NATO na hybridní hrozby (blíže rozebráno například v odborném článku NATO's Response to Hybrid Threats²³), která nastiňuje priority a program boje proti hybridním hrozbám. I přes uvedené pokroky však NATO potřebuje společný politický rámec pro to, jak by mělo konkrétně hodnotit a reagovat na hybridní a kybernetické incidenty v krizi. Zdlouhavé politické diskuse o atribuci a o tom, jak a zda by mělo NATO jednat, brání alianci včas reagovat na skryté bezpečnostní výzvy, což zvyšuje riziko nezamýšlené eskalace potenciálních protivníků.²⁴

Přístup NATO je v otázce čelení hybridním hrozbám a hybridnímu působení částečně provázán s přístupem Evropské unie, mimo jiné také na platformě helsinkého centra excelence. V posledních dekádách je snahou hybridního působení nepřátelských aktérů NATO zásadním způsobem polarizovat západní společnost a destabilizovat

²⁰ KUBEŠA, Milan, SPIŠÁK, Ján. *Hybridní hrozby a vývoj nové operační koncepce NATO*. Obrana a strategie (Defence & Strategy). ISSN 1214-6463 (print) and ISSN 1802-7199 (on-line). Volume 11, Number 2 (December 2011).

²¹ NATO - *New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats*. Supreme Allied Commander, Europe, SHAPE, Belgium. [online]. 2010 [cit. 2020-09-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/HzbGb>

²² NATO - *NATO Information Operations Reference Book*. Supreme Allied Commander, Europe, SHAPE, Belgium. [online]. 2010 [cit. 2020-09-29]. Dostupné z: <https://1url.cz/AzbG9>

²³ RUHLE, Michael. NATO's Response to Hybrid Threats. Information Series. National Institute For Public Policy. [online]. 2019 [cit. 2020-09-29]. Dostupné z: <https://www.nipp.org/wp-content/uploads/2019/11/IS-448.pdf>

²⁴ NATO 2030: United for New Era – Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General. 25 November 2020. Str. 45 – 46.

institucionální soudržnost, a tím komplexně oslabit schopnosti NATO, a naopak prosadit své vlastní zájmy. Proto je také patrná přeměna strukturálního členění a využívání jednotlivých nástrojů moci potenciálních oponentů, a to směrem od *hard power*, přes *soft power* až po *smart power* a *sharp power*.

Nutná součinnost uvnitř NATO mezi jednotlivými druhy vojsk (pozemní síly, vzdušné síly, námořní síly, speciální síly, kybernetické síly apod.) v rámci vedení hybridní obrany, ale i recipročně hybridní války a jednotlivých operací závisí na přístupu všech dílčích jednotek. V této souvislosti je vhodné zdůraznit interoperabilitu v rámci společných operací zahrnující oblast doktrín, administrativy, komunikací, letecké podpory pozemních sil, palebné podpory (zejména dělostřelectva), prostředků protivzdušné obrany, sběru a distribuci zpravodajských informací (včetně informační výměny a sdílení klíčových poznatků), organizaci personálu, elektronického boje, volbu cílů, využití technických a taktických přesil či výhod, jazykových znalostí, kulturních znalostí, výcviku, zajištění munice a pohonných hmot (celkově logistické zabezpečení) apod.²⁵ V prostředí NATO k vzájemné součinnosti v oblasti hybridního působení byly zavedeny specifické projekty kategorie *Smart Defence*, kde za nejvýznamnější lze považovat *MCDC Project: Countering Hybrid Warfare 3 (CHW3)*. Přístup NATO k čelení hybridním hrozbám a hybridnímu působení by měl zahrnovat zpravodajské a informační aktivity, strategickou komunikaci, expertní podporu a poradenství napříč členy aliance, zvyšování odolnosti, kybernetickou obranu, civilně-vojenskou interakci, související výcvik, cvičení a vzdělávání a také vzájemnou kooperaci mezi partnery.

Nedávný výzkum NATO navíc ukazuje tři společné názory na komplexní přístup, které zahrnují tato témata. Jedná se o: důsledné uplatňování vnitrostátních nástrojů moci; komplexní interakci s ostatními aktéry a komplexní opatření ve všech oblastech a prvcích krizí. Aliance dále pracuje na následujících čtyřech oblastech komplexního přístupu:

- plánování a provádění operací;
- školení, vzdělávání, cvičení;
- posílení spolupráce s externími aktéry;
- veřejné zprávy.

Aby obrana byla efektivní jako komplexní přístup, musí zahrnovat civilní prostor, veřejnost musí být informována, důvěřovat a být spojena s vojenským přístupem.²⁶

Přístup NATO vůči hybridním hrozbám a působení by měl obecně zahrnovat zpravodajství a informace; možnosti civilně-vojenské reakce; strategickou komunikaci; podporu spojencům; odolnost; kybernetická obrana; výcvik a vzdělávání; spolupráce s partnery a EU.

²⁵ SCHRÖFL, Josef, RAJAE, Bahram M., MUHR, Dieter (eds.). *Hybrid and Cyber War as Consequences of the Asymmetry – A Comprehensive Approach Answering Hybrid Actors and Activities in Cyberspace*. 2011, Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main. ISBN 978-3-631-60285-0. Str. 260.

²⁶ RICHTEROVÁ, Jitka. NATO Hybrid Threats. Pražský studentský summit. Vydala Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro potřeby XXI. ročníku Pražského studentského summitu. [online]. 2015. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Hybrid-Threats-NATO.pdf>

5 CHARAKTERIZACE HYBRIDNÍHO VÁLČENÍ VE VZTAHU K AČR

Snaha o určitou generalizaci hybridní kombinace používaných nástrojů moci a jejich aplikace na nejrůznější typy konfliktů vede k tomu, že mnohdy můžeme všechny existující konflikty považovat ve svém charakteru za hybridní. Nahlížen na fenomén hybridního působení jako na novum je pak velmi diskutabilní a mnoho expertů²⁷, i mne samotného, se přiklání k tomu, že nejde o nový koncept válčení, ale pouze o nově akcentovaný termín „hybridní“ popisující dlouhodobě známé kombinace používaných nástrojů moci. V oblasti konceptualizace hybridního válčení dochází k patrné genezi (zejména v posledních dvou dekadách), a to zejména ve změně proporcionality rozložení používaných nástrojů. Zásadním způsobem narůstá intenzita používaných „soft“ nástrojů (logicky a recipročně na úkor „hard“ nástrojů) reprezentovaných především ekonomickými instrumenty, nově budovanými a rozvíjenými kybernetickými schopnostmi, diplomatickými prostředky, informační dominancí či privatizací některých původně státních činností (zapojení nestátních či proxy-státních aktérů).

Budeme-li ve stručnosti reflektovat argument vycházející z předcházejícího odstavce, a to že téměř všechny existující konflikty jsou hybridního charakteru²⁸, je nutné přijmout fakt, že také AČR je již v určité podobě zapojena do hybridního válčení. Samotnou angažovanost AČR do hybridního válčení by bylo možné klasifikovat podle nejrůznějších parametrů. Nejjednodušší rozdělení může být například podle konkrétního operačního prostoru, respektive dislokace samotných operací, a to primárně na území České republiky a zahraničí (sekundárně pak podle kontinentů, regionů, států atd.). V současných zahraničních operacích je pak působnost AČR široce diverzifikována, a to jak ve vztahu k charakteru jednotlivých konfliktů, tak rovněž i v kontextu plněných úkolů. Příslušníci AČR se v zahraničí podílejí jak na výcvikových nebo pozorovatelských operacích, tak nepravdělně také na bojové činnosti (zejména zapojením příslušníků speciálních sil AČR). Podle charakteru každé jednotlivé zahraniční operace a zejména v kontextu zainteresovaných stran konkrétního konfliktu (státní, nestátní či proxy-státní aktéři) se pak logicky mění i forma a použité nástroje, které svou vzájemnou kombinací potvrzují vyšší či nižší míru hybridizace toho či onoho konfliktu.

S ohledem na dynamické změny bezpečnostního prostředí, široké využívání moderních technologií, narůstající význam informací i informačních operací a akceptaci kybernetického prostoru jako nové operační domény (od roku 2016), je nutné a žádoucí, aby také Česká republika reflektovala tyto skutečnosti a kontinuálně se přizpůsobovala novým způsobům, podobám a formám válčení. V případě ozbrojených sil ČR nejde jen o expediční angažovanost AČR v zahraničních operacích, ale také o nejrůznější alianční

²⁷ Vhodný exkurz do problematiky poskytuje např. STOJAR, Richard. *Vývoj a proměna konceptu hybridní války*. Vojenské rozhledy. 2017, 26 (2), 44-55. DOI: 10.3849/2336-2995.26.2017.02.044-055. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 [online]. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: www.vojenskerozhledy.cz

²⁸ Argumentační rámec je v některých zdrojích popisován jako tzv. paradox hybridní války – viz například BAHENSKÝ, Vojtěch. *Paradox hybridní války – O příčinách a následcích pragmatismu v debatě*. Obrana a strategie. Brno, [online]. 2018. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2018/2-2018/clanky/paradox-hybridni-valky.html>

cvičení, mezinárodní aktivity a v neposlední řadě také stěžejní působení AČR v České republice v době míru či jiných stavech, kdy je úkolem armády obrana České republiky a kontinuální příprava na tuto obranu. V rámci České republiky je nutné v dnešní době reflektovat široké spektrum existujících hybridních hrozeb směřovaných do oblasti obrany a efektivně na tyto hrozby reagovat. Významnou roli aktuálně hraje narůstající asertivita velmocí spojená s intenzivnějšími aktivitami zpravodajských služeb cizí moci a reprezentovaná subverzí a propagandou, technologická a kybernetická špionáž, soupeření o surovinové zdroje, masivní migrační vlny (související s vývojem na Blízkém východě, Asii či Africe) či snaha o degradaci institucionální soudržnosti Evropské unie a Severoatlantické aliance. Dostupnost informačních technologií a intenzivnější automatizace budou přispívat k růstu schopností potenciálních protivníků a jejich zbraňových systémů, jejichž primární ovládání bude realizováno prostřednictvím kybernetického prostoru. S tímto budou logicky souviset i kybernetické útoky, které mohou zásadně ohrozit funkčnost státu ve všech jeho dimenzích, včetně ozbrojených sil. V tomto kontextu by se měla Česká republika zaměřit na posilování odolnosti vůči hybridnímu působení, implementaci efektivních způsobů detekce hybridního působení a souvisejících hrozeb a v konečné fázi také na reaktivní schopnosti směřované vůči protivníkovi.

6 VYBRANÁ DOPORUČENÍ PRO OBRANNOU POLITIKU ČR (VČETNĚ AČR)

V této kapitole jsou formulovány konkrétní návrhy řešení, které by mohly pomoci při praktické aplikace konkrétních opatření. Je nutné zdůraznit, že primárně by měla být nejdříve naplněna veškerá doporučení uvedená v *Auditě národní bezpečnosti*.²⁹

- Klíčovým faktorem pro odhalení hybridního působení vedeného proti zájmům České republiky nebo jejím spojencům je kontinuální získávání a vyhodnocování informací. Sdílení informací by mělo probíhat v jednom místě. Do jednotné sdílené informační databáze by měla kontinuálně přispívat také AČR se svými zpravodajskými informacemi.
- Vybudovat v rámci bezpečnostní struktury státu platformu či platformy pro mezirezortní sdílení informací a koordinaci čelení hybridnímu působení.
- Navrhnout a realizovat projekt pro zvýšení odolnost (Resilience) státu, jeho subjektů (včetně Ministerstva obrany a Armády České republiky) i všech obyvatel vůči hybridnímu působení nepřítelů.
- Revidovat odpovídající projekty PESCO, které by měly jasněji určit směřování v letech 2021 až 2025, a to s důrazem na spravedlivé sdílení břemene mezi spojenci (členy unie).
- Položit důraz na operace v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky EU (CSDP) jako součásti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (CFSP).

²⁹ Vláda České republiky. Audit národní bezpečnosti. [online]. 2016. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/audit-narodni-bezpecnosti-151410/>

- Participovat na probíhajícím neformálním dialogu mezi EU a NATO na téma hybridních hrozeb, který by měl vést ke zvýšení spolupráce tak, aby tyto dvě organizace mohly synchronizovat své aktivity v oblasti boje proti hybridním hrozbám.
- Budovat robustní systém odstrašení a obrany v euroatlantickém prostoru, který bude reflektovat široké spektrum hybridních a dalších hrozeb.
- Zvýšit kvalitu a efektivněji využívat již existujících nástrojů, podporovat vzdělání, vzájemně koordinovat ozbrojené síly a bezpečnostní sbory, budovat kapacity odpovídajících schopností.
- Přispívat z pozice České republiky aktivně k formování přístupu NATO a EU, jejich relevantní výstupy zohledňovat ve vlastním národním přístupu, být připraven pomoci zemím NATO a EU v případě jejich napadení, i připraven přijmout podporu, pokud by se sama stala terčem hybridní kampaně.

Výčet výše uvedených doporučení není konečný. S ohledem na komplexnost tématu a přesah problematiky mimo rezort obrany či AČR lze zejména v rámci nevojenských nástrojů hybridního působení nalézt celou řadu dalších doporučení. Tato mohou být směřována, jak na posílení celkové odolnosti státu a občanů, tak na působnost vlády jako odpovědného oránu za bezpečnost České republiky či na další zainteresované subjekty.

ZÁVĚR

Mnoho expertů (zejména pak vojenských historiků) kritizovalo vymezení samotné válečné hybridizace jakožto nového stylu či chceme-li fenoménu válčení. Na základě komparace myšlenek, obsahu a implikací posuzovaných konceptů, lze naprosto souhlasit s tvrzením, že hybridizace (kombinované působení více faktorů, nástrojů apod.) není v oblasti válčení ničím novým, ale jde o terminologicky nové kodifikované použití pojmu „hybridní válčení“ pro současné typy mnoha konfliktů (ne-li dokonce všech). Na druhou stranu v posledních letech, především v prvních dvou dekádách 21. století, došlo k zásadní změně v proporcionalitě využívání jednotlivých nástrojů moci. V této souvislosti došlo k významnému potlačení nástrojů čistě vojenských a do popředí se naopak dostaly zejména nástroje informačního, ekonomického, politického či zpravodajského charakteru.

Aktuálnost fenoménu hybridního působení v současné době lze přisoudit zejména měnící se podobě bezpečnostního prostředí a zejména změně v používaných nástrojích moci jednotlivých aktérů. V posledních letech je patrný posun v intenzitě používání nástrojů typu *hard power* směrem k nástrojům *soft power* a *smart power*, kde zásadní význam hraje informační prostředí, moderní technologie a zejména kybernetický prostor uznaný v roce 2016 jako nová operační doména NATO. Přestože hybridní působení není ničím novým ve smyslu simultánního působení kombinace vícera nástrojů moci, je nová řada kanálů, technologií a platforem vztažených k obecně známým nástrojům moci. Akcent významu hybridního působení v současné době jde logicky ruku v ruce také s nově generovaným existujícím spektrem hrozeb, které mají právě hybridní charakter a vůči významným referenčním objektům typu organizace NATO či EU představují zásadní ohrožení. Výše zmiňovaný atribut hybridního působení reprezentovaný informačními

aktivitami, kybernetickým prostorem či například šířením dezinformací také neoddiskutovatelně ovlivňuje široké spektrum dalších referenčních objektů, včetně Armády České republiky a jednotlivých občanů naší společnosti nevylímáje.

SEZNAM ZKRATEK

4GW	Fourth generation warfare
AAP-6	Allied Administrative Publication No 6
ACT	Allied Command Transformation
AČR	Armáda České republiky
ADP	Army Doctrine Publication
CFSP	Common Foreign and Security Policy (Společná zahraniční a bezpečnostní politika)
CHST	Counter Hybrid Support Teams
CHW3	Countering Hybrid Warfare 3
CSDP	Common Security and Defence Policy (Společná bezpečnostní a obranná politika)
ČLR	Čínská lidová republika
EU	European Union (Evropská unie)
MCCHT	Military Contribution to Countering Hybrid Threats
MCDC	Multinational Capability Development Campaign
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
PESCO	Permanent Structured Cooperation (Stálá strukturovaná spolupráce)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	United States of America (Spojené státy americké)

Autor: *Mgr. Ing. Martin HAVLÍK, Ph.D., MBA, MSc. Pracovník Ministerstva obrany České republiky. Specializuje se na zpravodajskou problematiku, zejména pak na oblast technických zpravodajských disciplín, informačních a kybernetických operací jakožto nedílné součásti hybridního působení státních i nestátních aktérů. Mimo uvedené se dlouhodobě zaměřuje na analýzy bezpečnostních hrozeb a rizik v oblastech konfliktů (především v Asii) s dopadem na obranu a bezpečnost České republiky.*

Jak citovat: HAVLÍK Martin. Koncepty hybridního válčení a Armáda České republiky. Vojské rozhledy. 2021, 30 (1), 038-051. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerohledy.cz.